

DIFERENCOVANÁ KVALITA VYBRANÝCH FENOMÉNŮ SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU V ÚZEMÍ: PŘÍKLAD VNITŘNÍ PERIFERIE VE STŘEDOZÁPADNÍCH ČECHÁCH

Eva Vaňková*

* Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Albertov 6, 128 43 Praha 2, evka.manetin@seznam.cz

Differentiated quality of selected phenomena of social capital in territory: The inner periphery in Central West Bohemia as an example

This paper presents current socio-geographical research into issues relating regional development in peripheral areas. This research increasingly focuses on human resources as a factor that significantly influences the development of these areas. In particular this means the potential for endogenous development, mobilization of local actors and the pro-active approach of actors, both from the public and private sectors. This paper empirically deals with the issue of social capital in the context of spatial polarization in the inner peripheries of Czechia. The aim of the research was to assess the role of quality and level of social capital in the process of spatial polarization or the influence on the peripherality and to analyse social capital using the example of the region of Manětín and also to assess the quality and potential of social capital for the development of this part of a larger inner periphery. The work is based on several assumptions and an additional effort was made to respond to the research questions. The research involved comparison and insertion into the broader context implemented on two scale-levels – in the broad area of inner periphery located in Central West Bohemia and the region of Manětín, which is consistently interpreted as the inner periphery. The broad territory was first evaluated using structural indicators and then a survey was carried out in the region of Manětín. The main conclusion of the research is that the internal development conditions, or potential for endogenous development and activation of local actors may vary significantly in peripheral regions with similar external conditions.

Key words: inner periphery, spatial polarization, social capital, potential for development, region of Manětín, Central West Bohemia

ÚVOD

Sociálněgeografický výzkum se v otázkách týkajících se problematiky regionálního rozvoje v periferních oblastech stále více zaměřuje na lidské zdroje (lidský a sociální kapitál) jako faktor, který výrazně ovlivňuje rozvoj těchto oblastí (např. Ptáček 2001, Beugelsdijk a Van Schaik 2005, Janc 2006, Havlíček 2007, Džupinová et al. 2008, Jančák et al. 2008, Echebarria a Barrutia 2010, Jančák et al. 2010, Pileček 2010, Pileček a Jančák 2010, Zarycki 2010, Majerová et al. 2011 a další). V naší studii jsme se explicitně zaměřili na výzkum *sociálního kapitálu*. Jak poukazují ve svých současných příspěvcích uvedení a mnozí další autoři, velký význam v regionálním rozvoji je přisuzován potenciálu endogenního rozvoje, aktivizaci místních aktérů a jejich proaktivnímu přístupu ve veřejném i soukromém sektoru (např. Blažek a Uhlíř 2011, Blažek 2012 a Blažek a Netrdová 2012). Tyto směry současného výzkumu mají souvislost se sociálním kapitálem. K pojmu endogenní rozvoj, resp. endogenní rozvojový potenciál lokalit/regionů, lze řadit mnoho konceptů a je tudíž různými způsoby definován. „Podstatnou součástí představují potenciály spočívající ve schopnosti ko-

lektivního jednání a spolupráce rozvojových aktérů v lokalitě. Proto analýzy endogenních rozvojových potenciálů se tak často přibližují současné vlně zájmu o sociální kapitál“ (Bernard 2011, p. 746). Současné institucionální přístupy k regionálnímu rozvoji vyzdvihují pojmy a koncepty jako regionální zakořenění, institucionální hustota, atmosféra v regionu, „networking“, lidský a sociální kapitál apod. Dále je pro současné teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji typický zvýšený zájem o regionální specifika, intenzitu znalostních toků klíčových aktérů na různých řádovostních úrovních (Blažek a Kuncová 2011, Blažek a Uhlíř 2011 a Blažek 2012). Sociální kapitál, jako součást široce chápaných lidských zdrojů, je nejčastěji dáván do souvislosti s regionálním rozvojem a je diskutován mimo jiné vliv hlavních aktérů na rozvoj územních celků (např. Jančák et al. 2010, Majerová et al. 2011 atd.). Sociální kapitál jsme si pro účely tohoto příspěvku definovali jako *faktor, který reflektuje vztahy, interakce a důvěru mezi jedinci, vytváření sociálních sítí uvnitř územních celků a ochotu zapojit se do veřejného společenského dění v daném regionu*. Zatímco lidský kapitál reprezentovaný zejména vzděláním a akceschopností individuálních aktérů je primární, sociální kapitál je v podstatě jeho nadstavbou. Lidský kapitál podmiňuje vznik a existenci sociálního kapitálu, čili mezi jedinci vznikají nejrůznější vztahy a vazby. „Vytvářením sociálních sítí jedinci kumulují a násobí svůj individuální (lidský) kapitál a přetvářejí jej v (kolektivní) kapitál sociální“ (Jančák et al. 2008, p. 283). Pro náš výzkum sociálního kapitálu jsou podstatné jeho hlavní složky, tedy zejména důvěra a vztahy obyvatelstva k lokálními aktérům a institucím a aktivita obyvatelstva, tj. aktivní pomoc a participace při veřejných akcích.

Na evropské úrovni se výzkumem sociálního kapitálu z různých hledisek zabývali např. Schneider et al. (2000) Beugelsdijk a Van Schaik (2005), Janc (2006), Blume a Sack (2008) či Echebarria a Barrutia (2010). Na úrovni Česka se sociálním kapitálem zabývali např. Jančák et al. 2008 a 2010, Pileček 2010, Pileček a Jančák 2010, na nižší řádovostní úrovni byla též zkoumána makroperiferie středočesko-západočeského pomezí (Kubínová 2007 a Vaňková 2010) a sociálním kapitálem na lokální úrovni se zabývali např. Váně (2009), Fiala (2009) či Vaňková (2010). Na problematiku sociálního kapitálu ve smyslu hodnocení jeho významu pro rozvoj vnitřních periferií se rovněž zaměřuje tento příspěvek.

Cílem provedeného výzkumu bylo posoudit roli kvality a úrovně sociálního kapitálu v procesu polarizace prostoru, resp. vlivu na perifernost území a analyzovat sociální kapitál konkrétně na příkladu modelového území Manětínska a rovněž posoudit kvalitu a potenciál sociálního kapitálu pro rozvoj této dílčí části rozsáhlejší vnitřní periferie. Bezprostředně navazujeme na výzkumnou práci Jančáka et al. (2010), kdy cílem je zjistit, zda závěry našeho výzkumu potvrdí výsledky citovaného výzkumného týmu. Z tohoto důvodu byly pro kvantitativní analýzu zvoleny obdobné strukturální ukazatele jako ve výzkumu Jančáka et al. (2008) a pro kvalitativní hodnocení využito shodného dotazníku, který použili autoři Jančák et al. (2010) – viz Metodika výzkumu. Výzkum byl z důvodu komparace a zasazení do širších souvislostí realizován ve dvou měřítkových úrovních – v širším zájmovém území makroperiferie středočesko-západočeského pomezí a v modelovém území Manětínska, které je shodně interpretováno jako tzv. vnitřní periferie (např. Musil 1988, Musil a Müller 2008, Kubínová 2007 atd.).

Předpokládali jsme, že podmínky pro zvyšování kvality sociálního kapitálu a možnosti jeho rozvoje jsou na Manětínsku omezené. Tento předpoklad koresponduje se závěry výzkumu Jančáka et al. (2010), kdy se sousední Žluticko na základě vyhodnocení dotazníkového šetření umístilo z hlediska kvality sociálního kapitálu na posledním místě mezi sledovanými oblastmi. Potvrdil se tedy předpoklad autorů, že zájmové oblasti v dosídlených periferiích, oblastech nejvzdálenějších od krajských center a periferie s nižší hustotou zalidnění vykazují nižší míru sociálního kapitálu. Rozdíl je ten, že v případě Žluticka se jedná o území dosídlené, zatímco Manětínsko leží na pomezí kontinuálního osídlení a dosídlené oblasti. Proto dalším předpokladem je, že závěry výzkumu Jančáka et al. (2010) a výsledné členění periferních modelových oblastí do čtyř skupin dle úrovně sociálního kapitálu je příliš „tvrdé“, resp. schematizující, a že Manětínsko nebude moci být jasně zařazeno do žádné ze zmíněných skupin (viz Konceptualizace sociálního kapitálu). V našem případě se výrazně projeví tzv. multipodmíněnost (tj. existence objektivních i specifických faktorů, které se mohou lišit od území k území) sociálního kapitálu, a to mimo jiné proto, že se jedná o periferní území na pomezí kontinuálního osídlení a dosídlené oblasti po 2. světové válce.

Prostřednictvím výzkumu jsme hledali odpovědi na následující dílčí otázky.

- Jsou na území Manětínska ve srovnání s ostatními oblastmi širší periferie hodnoty strukturálních ukazatelů něčím výjimečné?
- Došlo mezi dvěma volebními roky k výrazným proměnám strukturálních ukazatelů v zájmovém území středočesko-západočeského pomezí?
- Jak lze charakterizovat úroveň sociálního kapitálu v modelovém území Manětínska? Jsou podmínky pro zvyšování kvality sociálního kapitálu a možnosti jeho rozvoje na Manětínsku omezené?
- Potvrzuje náš výzkum závěry výzkumného týmu Jančáka et al. (2010), resp. lze Manětínsko zařadit do jedné ze skupin periferních oblastí dle úrovně sociálního kapitálu?

KONCEPTUALIZACE SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU

Vzhledem k převážně empirickému zaměření tohoto příspěvku uvedeme pouze stručný přehled teoretických konceptů týkajících se sociálního kapitálu.

Sociální kapitál je multidimenzionální koncept zahrnující kvalitativně odlišné složky, a to vztahy a kontakty mezi aktéry sociálních skupin a sítí a důvěru k ostatním členům skupiny či sítě, celé komunitě nebo společnosti a jejím institucím (např. Coleman 1988, Fukuyama 1995 a Portes 1998). Při jednom z prvních použití pojmu sociální kapitál v literatuře věnované problematice sociálních sítí byl popisován jako osobní investice, které by mohly být využity k hospodářskému prospěchu pomocí aktivace jednotlivých vazeb v sociální síti (Mitchell 1974). Za protagonisty moderního konceptu sociálního kapitálu jsou považováni autoři Bourdieu (1986), Coleman (1988) a Putnam (1993). První z nich hovoří o sociálním kapitálu jako o souhrnu skutečných nebo potenciálních zdrojů, které jsou spojené s vlastnictvím trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů, vzájemné známosti a uznání. Také tvrdí, že zisk, který plyne ze členství ve skupině, je základem solidarity, která ho umožňuje

(Bourdieu 1986). V Colemanově (1988) pojetí je sociální kapitál funkcionální, tvoří ho více entit (jednotek), které mají dvě věci společné: skládají se z aspektů sociální struktury a umožňují (ulehčují) aktérům vykonávat určité činnosti v rámci oné sociální struktury. Sociální kapitál chápe jako produktivní, umožňující dosažení určitých konkrétních výsledků, které by bez jeho existence nebyly možné, ale na rozdíl od jiných forem kapitálu, podstata sociálního kapitálu spočívá v interakcích (vztazích) mezi aktéry, kterými mohou být např. jedinci, účelové organizace, spolky a sdružení, a proto je málo hmatatelný (Coleman 1988). V definicích Bourdieu a Colemana lze spatřovat rozdíl zejména v tom, že Coleman nerozlišil zdroje samotné od schopnosti je získat v důsledku členství v určitých sociálních strukturách, zatímco Bourdieu tyto aspekty ve svém pojetí explicitně odlišuje (Portes 1998). Putnam (1993) definuje sociální kapitál s jeho základními rysy jako důvěra, normy a sítě. V jeho pojetí je spolupráce ve skupině snadnější v důsledku existence zásoby sociálního kapitálu, který usnadňuje činnost a spolupráci ke vzájemnému prospěchu (Putnam 1993). Na určitý rozpor v existenci dvou významových rovin sociálního kapitálu upozorňuje rovněž např. Burt (2000). Jedná se o úroveň individuální a komunální, resp. skupinovou. V rovině individuální je sociální kapitál reprezentován výhodami plynoucími pro aktéry (jednotlivce) ze sociálních sítí, do nichž jsou zapojeni.

V současné době lze odlišit několik typů sociálního kapitálu. První členění je založeno na skutečnosti, zda sociální kapitál přináší zisk převážně jednotlivci (v pojetí Bourdieu 1986), uzavřené skupině (rodině, komunitě – blíží se pojetí Colemana 1988) nebo společnosti jako celku (pojetí Putnama 1993; Pileček 2010).

Putnam (2000) také definoval dvě základní formy kolektivního sociálního kapitálu, „svazující“ (silné vazby mezi jednotlivci, např. v rámci rodiny nebo stejné etnické skupiny) a „přemosťující“ (blíže o nich např. Pileček 2010). Pro náš výzkum je stěžejní sociální kapitál „přemosťující“, nazývaný též „ofenzivní“, který je považován za pozitivní z hlediska společenského rozvoje a rozvoje občanské společnosti. Sociální kapitál v této formě zahrnuje vzdálenější kontakty se slabými a často nestálými vazbami, jež mají nižší hustotu (např. vztahy se známými nebo s obchodními partnery). Dochází ke spojování lidí např. i z různých sociálních skupin, kteří mají snahu zasadit se o společnou věc a vytvářejí např. různé spolky, sdružení apod. (Pileček 2010).

V příspěvku Jančáka et al. (2010), na který navazujeme v tomto článku, byly periferní oblasti na základě výsledků dotazníkového šetření, resp. provedení na sumarizace hodnot pořadí jednotlivých periférií podle dílčích ukazatelů hodnocení sítí mezilidských kontaktů, důvěry, norem a hodnot, které členové sociálních sítí vyznávají, rozděleny do čtyř skupin. 1) Nejnižší kvalita sociálního kapitálu se ukázala na Žluticku, tedy v území které je nejen dosídlené (Hampel 2003), ale zároveň je i součástí rozsáhlé vnitřní periferie středočesko-západočeského pomezí (Musil a Müller 2008). 2) Periferie s nižší kvalitou sociálního kapitálu (Vejpřetcko, Českokamenicko, Bor u Tachova, Osoblaha a Netolicko) jsou oblasti vnějších pohraničních oblastí, 3) periferie s vyšší kvalitou sociálního kapitálu (Kopidlno, Konice, Březnice, Uhlířské Janovice a Klobouky) jsou oblasti vnitřních periférií (většinou při hranicích vyšších územně správních celků). 4) Periferie s nejvyšší kvalitou sociálního kapitálu (Bojkovicko, Voticko a Českodubsko) jsou v oblastech blízkých větším centrům, příp. na roz-

vovových osách. Cílem našeho výzkumu je mimo jiné potvrdit nebo vyvrátit závěry výzkumného týmu Jančáka et al. (2010), resp. zjistit, zda lze Manětínsko zařadit do jedné ze skupin periferních oblastí dle úrovně sociálního kapitálu, jelikož se jedná o periferní územní na pomezí kontinuálního osídlení a dosídlené oblasti po 2. světové válce.

METODIKA VÝZKUMU

Dostupnost ukazatelů, jimiž lze hodnotit územní diferenciaci sociálního kapitálu, je velmi omezená (Jančák et al. 2010). Rozborem problematiky metodologie, měřítkové úrovně sledování (zejména na území Česka) a různými přístupy k měření sociálního kapitálu se podrobněji zabývali např. Pileček a Jančák (2010). Rovněž se pokusili o výběr relevantních ukazatelů k jeho měření, resp. konceptualizaci sociálního kapitálu na různých měřítkových úrovních. Na lokální úrovni hodnocení sociálního kapitálu uvádějí ukazatele volební účast v komunálních volbách a počet kandidátů na počet mandátů v komunálních volbách, tedy ukazatele, které byly rovněž použity ve výzkumu Jančáka et al. (2008). Námi zvolené ukazatele byly vybrány na základě studia již realizovaných výzkumů v Česku, datové dostupnosti a relevanci těchto ukazatelů pro náš výzkum, zejména pak v návaznosti na výzkum autorů Jančáka et al. (2008 a 2010), s jejichž výsledky budou naše závěry komparovány.

Jak již bylo uvedeno, výzkum sociálního kapitálu byl realizován na dvou měřítkových úrovních (zájmovém území makroperiferie středočesko-západočeského pomezí a modelovém územím Manětínska). Jednalo se o kombinaci extenzivní a intenzivní formy výzkumu ve smyslu metody kritického realismu (Jančák et al. 2008), kdy je nejdříve hodnoceno pomocí strukturálních ukazatelů širší území, a to ve dvou letech (2006 a 2010). Díky hodnocení ve dvou letech byla možnost komparace a vyslovení závěrů o proměnách těchto ukazatelů za období čtyř let. Na základě této analýzy je provedena podrobnější analýza tzv. „měkkých faktorů“ v menším modelovém území. Domníváme se, že formulovat závěry pouze z výsledků hodnocení „tvrdých dat“, resp. hodnocení strukturálních ukazatelů, je poněkud neúplné či omezené. V souvislosti s výzkumem sociálního kapitálu je patrný také význam tzv. „měkkých faktorů“ (např. důvěra, angažovanost, spokojenost obyvatel apod.) při hodnocení. Vlastní výzkum sociálního kapitálu v modelovém území Manětínska byl tedy intenzivní povahy, kdy bylo realizováno dotazníkové šetření mezi obyvateli. V rámci výzkumu sociálního kapitálu zde byl tedy kladen důraz na hodnocení uvedených „měkkých“ faktorů.

Strukturální ukazatele pro hodnocení úrovně sociálního kapitálu popisují společenské prostředí a atmosféru v daném regionu. Ukazateli pro měření sociálního kapitálu byly volební účast v komunálních volbách (2006 a 2010) (v souladu s Pilečkem a Jančákem 2010) a počet kandidátních listin v komunálních volbách (2006 a 2010), resp. počet kandidujících stran a sdružení. Jančák et al. (2008) volili pro svůj výzkum, jež se na rozdíl od našeho prováděl na úrovni obcí s pověřeným obecním úřadem, ukazatel počet kandidátů na počet mandátů v komunálních volbách. My jsme tento nahradili počtem kandidátních listin, jelikož se domníváme, že pro hodnocení sociálního kapitálu v našem zájmovém území má lepší vypovídací schopnost, protože ukazuje počet aktivních sdružení

působících v obcích, tzn. nejen pouze angažovanost jednotlivců, ale také schopnost obyvatel sdružovat se pro dosažení určitých společných cílů. Tyto ukazatele slouží k určení ochoty a zájmu obyvatel podílet se a angažovat se ve věcech veřejných (Jančák et al. 2008 a Pileček 2010). K jejich využití bylo přistoupeno z důvodu absence vhodnějších a reprezentativnějších ukazatelů. Jako rozhodující pro závěry hodnotící sociální kapitál byla tedy brána volební účast s přihlédnutím k počtu kandidujících stran v komunálních volbách. Základní sekundární statistická (tzv. „tvrdá“) data z komunálních voleb použitá pro extenzivní výzkum byla dostupná za jednotlivé obce spadající do čtyř správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP).

Druhou měřítkovou úrovní našeho výzkumu bylo modelové území Manětínska. Na Manětínsku bylo realizováno dotazníkové šetření, kdy respondenty byli obyvatelé Manětínska. Pro možnost komparace s výsledky Jančáka et al. (2010) bylo využito stejného dotazníku, kterého bylo využito v rámci grantového projektu Grantové agentury České republiky (GA ČR) „Role lidského a sociálního kapitálu v procesu integrace periferních regionů do regionálních struktur v Česku v kontextu nové Evropy“ prováděného Katedrou sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Osloveni byli obyvatelé modelového území, kterým byly v lednu a únoru 2010 rozdány dotazníky prostřednictvím základní školy v Manětíně nebo osobně či prostřednictvím elektronické pošty. Při distribuci dotazníků prostřednictvím školy byl v únoru 2010 proveden jejich centrální sběr, při osobní distribuci do schránek v Manětíně došlo ke spolupráci s městským úřadem, kam respondenti vyplněné dotazníky vraceli. Dotazník byl též distribuován elektronicky. Byl elektronicky zakódován na stránce dotazníkové služby Vyplnťo.cz a poté rozeslán elektronickou poštou a výsledky zaslali zpět pracovníci této služby také v únoru 2010. Většina respondentů byla z Manětína či některé z jeho částí obce (65 %). Získáno bylo též menší procento respondentů z ostatních obcí, resp. sídel správního obvodu s pověřeným obecním úřadem (SO POÚ) Manětín. Celkem vyplnilo a odevzdalo dotazník 236 respondentů, kteří tvoří necelých 8 % všech obyvatel obvodu pověřeného obecního úřadu (SO POÚ) Manětín (struktura respondentů viz tab. 1). Návratnost dotazníků se pohybovala kolem 40 %. Vzhledem k tomu, že byli respondenty převážně rodiče žáků základních škol, byla nejvíce zastoupena věková kategorie 31 až 45 let (47,5 %). Na druhém místě díky elektronické distribuci dotazníku skupina ve věku 15 až 30 let (28 %). Problémem při dotazníkovém šetření bylo získat respondenty ze čtvrté věkové kategorie 61 a více let. Osobám v tomto věku byl dotazník cíleně roznesen do poštovních schránek spolu s průvodním dopisem a prosbou o odevzdání na MÚ Manětín. Takto bylo rozdáno celkem 25 % všech dotazníků, avšak návratnost byla nízká (28 %) a celkově se tedy našeho šetření zúčastnilo necelých 10 % respondentů nad 61 let. Hodnocení odpovědí týkající se sociálního kapitálu bylo rozděleno dle Jančáka et al. (2010) do tří pilířů: angažovanost, důvěra a spokojenost.

Zájmové území periferie středočesko-západočeského pomezí leží na pomezí středních a západních Čech a rozkládá se na území čtyř krajů: na jihovýchodě kraje Karlovarského, jihozápadě kraje Ústeckého, severu kraje Plzeňského a severozápadě kraje Středočeského (obr. 1). Dle vymezení Musila a Müllera (2008) se většina tohoto území nachází v oblasti vnitřní periferie podél kraj-

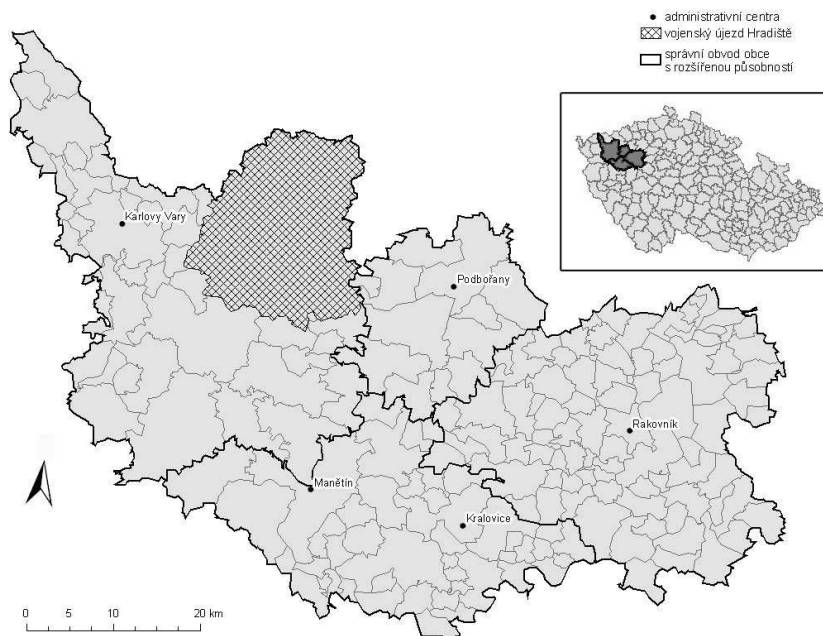
ských hranic. Zájmové území je charakteristické rozdrobenou sídelní strukturou, nachází se zde celkem 178 obcí, z nichž většina je dále dělena na více menších sídel (místních částí).

Tab. 1. Struktura respondentů dotazníkového šetření v modelovém území Manětínska

Obec	Počet obyvatel	Počet respondentů	Z toho v %		Podíl respondentů na počtu obyvatel (%)
			muži	ženy	
Bezvěrov	672	25	32	68	3,7
Dražej	154	6	50	50	3,9
Hvozď	243	9	66	34	3,7
Manětín	1 182	155	48	52	13,1
Nečtiny	627	30	53	47	4,8
Štichovice	124	8	38	62	6,5
celkem	3 002	236	47	53	7,9

Poznámka: 3 respondenti neuvedli bydliště.

Zdroj: výsledky dotazníkového šetření; vlastní zpracování



Obr. 1. Zájmové území středočesko-západočeského pomezí

Poznámka: Hranice správních obvodů ORP uvnitř zájmového území je zároveň krajskou hranicí.

Zdroj: mapové podklady ArcČR 500, vlastní zpracování.

Modelové území Manětínska bylo zvoleno s ohledem na osobní důvody autorky, ale zejména z důvodu polohy na hranici Sudet, tzn. na pomezí kontinuálního osídlení a dosídlené oblasti po 2. světové válce. Manětínsko jsme pro účely našeho výzkumu vymezili shodně s administrativně správním obvodem POÚ Manětín, který dále spadá pod správní obvod ORP Kralovice (obr. 2). Do správního obvodu POÚ Manětín spadá celkem šest obcí: Bezvěrov, Dražeh, Hvozď, Manětín, Nečtiny a Štichovice.

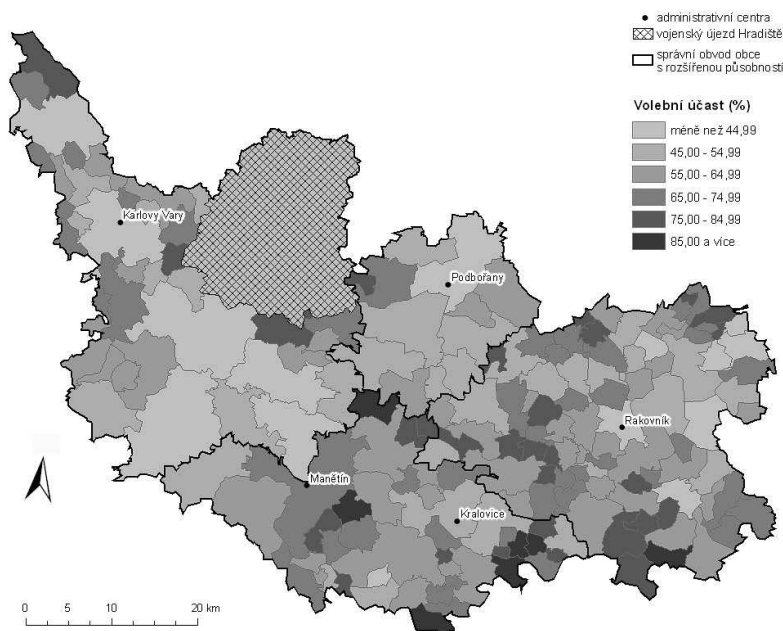


Obr. 2. Modelové území Manětínska – poloha v rámci SO ORP Kralovice
Zdroj: ČSÚ (2010).

VÝSLEDKY

V rámci našeho výzkumu bylo nejdříve pomocí strukturálních ukazatelů hodnoceno širší území makroperiferie, a to ve dvou letech (2006 a 2010). Na základě této analýzy bylo v modelovém území Manětínska realizováno dotazníkové šetření a byla provedena analýza tzv. „měkkých faktorů“.

Výsledky hodnocení sociálního kapitálu pomocí strukturálních ukazatelů v širší periferii středočesko-západočeského pomezí ukázaly opačné trendy. Volební účast (%) ve volbách do obecních zastupitelstev z let 2006 a 2010, resp. její územní rozložení v zájmové oblasti je znázorněno pomocí kartogramů (obr. 3 a 4). Průměrná volební účast zájmového území je v obou letech relativně vysoká (téměř 63,0 % za oba sledované roky) a převyšuje průměr za celé Česko (46,4 % v roce 2006 a 48,5 % v roce 2010). Tento výsledek odpovídá také výsledkům práce autorů Jančáka et al. (2008), kdy se v případě volební účasti jevíli jako nejaktivnější obyvatelé tzv. vnitřních periferií, tradičních venkovských oblastí.



Obr. 3. Volební účast v komunálních volbách v obcích periferie středočesko-západočeského pomezí v roce 2006

Poznámky: Volební účast = poměr vydaných obálek a registrovaného počtu voličů (%). Obec s nejnižší hodnotou Pšov (26,04 %), obec s nejvyšší hodnotou Bohy (97,06 %), průměrná hodnota zájmového území 63,34 %. Na území VÚ Hradiště a v obci Srbeč se volby nekonaly.

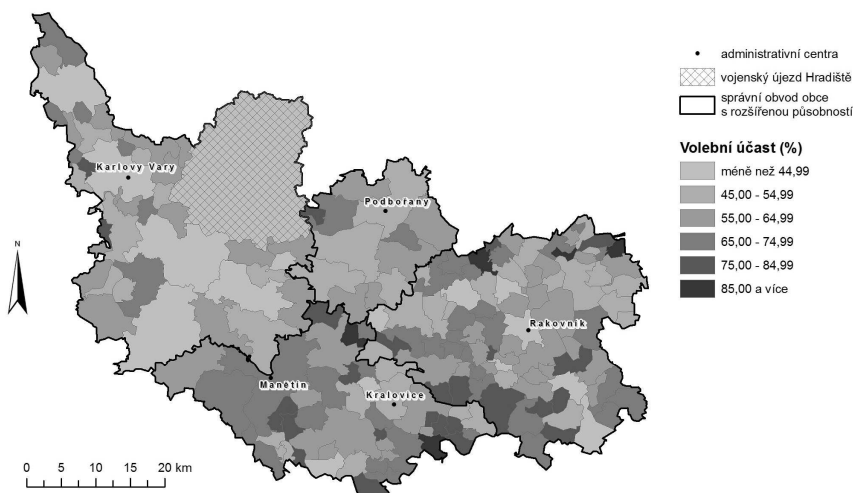
Zdroj: Volební server ČSÚ (2010), mapové podklady ArcČR 500, vlastní zpracování.

Ve všech správních obvodech ORP se mezi zkoumanými roky volební účast snížila, výjimkou byl obvod ORP Karlovy Vary, kde došlo k nárůstu volební účasti o 1 % (tab. 2). Domníváme se, že je to způsobeno mimo jiné tím, že rok 2010 byl nazýván „supervolebním“ a konaly se zároveň volby do Senátu i Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, což mohlo v průměru snížit volební účast u jednotlivých voleb, protože lidé se nemuseli účastnit všech hlasování. Na druhou stranu komunální volby jsou pro životy občanů obcí stěžejní, protože se týkají správy obce, kde žijí. Nepředpokládáme ale, že by zájem o veřejné dění v obcích meziročně obecně klesl a že by se jednalo o jakýkoliv trend, protože meziroční rozdíly jsou velmi nízké.

V obou volebních letech byla průměrně nejvyšší volební účast na Kralovicku (67,7 % a 67,6 %) a Rakovnicku (64,3 % a 61,4 %), kde došlo zároveň k celkově nejvyššímu poklesu volební účasti o téměř 3 %.

Nejvyšší volební účast na Kralovicku a Rakovnicku je zřejmě způsobena např. tím, že oproti zbývajícím dvěma územím se zde nacházejí velikostně menší obce, kde se lidé dobře znají a nevolí tak neznámé kandidáty, jako tomu často bývá např. ve větších městech. V těchto obcích lidé dlouho znají schopnosti kandidujících a tím pádem volí právě ty, o kterých vědí, že jsou schopni pro

rozvoj obce opravdu něco konkrétního v budoucnu udělat. Naopak, velké množství kandidátů v jádrových oblastech a z toho vyplývající jejich relativní „anonymita“ v očích voličů způsobuje nižší hodnoty volební účasti ve větších městech. Jako příklady uveďme hodnoty volební účasti v komunálních volbách 2006 pro administrativní centra obvodů ORP: Karlovy Vary (35 % a 41 %), Kralovice (48,5 % a 50,5 %), Podbořany (41,9 % a 47,4 %) a Rakovník (36,2 % a 39,1 %). Povšimněme si ale faktu, který mírně odporuje uvedeným důvodům vyšší volební účasti v menších obcích. Ve zkoumaných letech, na rozdíl od průměrné volební účasti za celé SO ORP, volební účast v centrech bez výjimky poměrně výrazně meziročně narostla. To může indikovat zvýšený zájem občanů center o politické dění, protože volební boje ve městech mohou být vyostřenější a kandidující strany a osobnosti se více mění a navzdory obecné anonymitě všech kandidátů jsou hlavní představitelé stran často více mediálně sledovaní než v menších obcích.



Obr. 4. Volební účast v komunálních volbách v obcích periferie středočesko-západočeského pomezí v roce 2010

Poznámky: Volební účast = poměr vydaných obálek a registrovaného počtu voličů (%). Obec s nejnižší hodnotou Rybnice (25,77 %), obec s nejvyšší hodnotou Bohy (91,78 %), průměrná hodnota zájmového území 62,25 %. Na území VÚ Hradiště se volby nekonaly.

Zdroj: Volební server ČSÚ (2010), mapové podklady ArcČR 500, vlastní zpracování

Tab. 2. Volební účast v SO ORP středočesko-západočeského pomezí v komunálních volbách v roce 2006 a 2010 (v %)

ORP	2006	2010	Rozdíl (2006-2010)
Karlovy Vary	57,9	58,9	1,0
Kralovice	67,7	67,6	-0,1
Podbořany	58,1	57,3	-0,8
Rakovník	64,3	61,4	-2,9

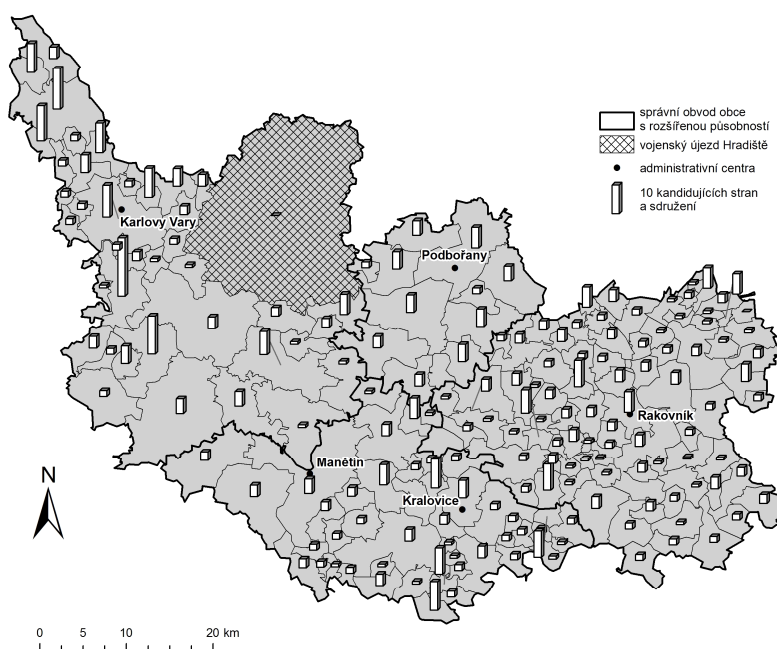
Zdroj: Volební server ČSÚ (2010), vlastní zpracování

Při porovnání s volební účastí v příslušných okresech a krajích je ve všech sledovaných obvodech ORP v obou letech volební účast vyšší (tab. 3). Tento fakt může, navzdory našemu úvodnímu předpokladu, indikovat větší zájem obyvatel o věci veřejné a ochotu participace na rozvoji své obce ve sledované periferní oblasti, nežli ve zbytku příslušného kraje.

Tab. 3. Porovnání volební účasti podle SO ORP, příslušných okresů a krajů v letech 2006 a 2010

ORP	Volební účast (%)		Volební účast v okrese (%)		Volební účast v kraji (%)	
	2006	2010	2006	2010	2006	2010
Karlovy Vary	57,9	58,9	41,1	43,75	39,1	41,8
Kralovice	67,7	67,6	51,9	53,67	47,9	49,2
Podbořany	58,1	57,3	46,4	47,96	40,6	42,5
Rakovník	64,3	61,4	50,6	51,73	49,9	52,1
Průměr celkem	62,0	61,3	47,5	49,3	44,4	46,4

Poznámka: Každé ORP je porovnáváno s okresem a krajem, do kterého správně spadá (viz tab. 2).
Zdroj: Volební server ČSÚ (2010), vlastní zpracování.

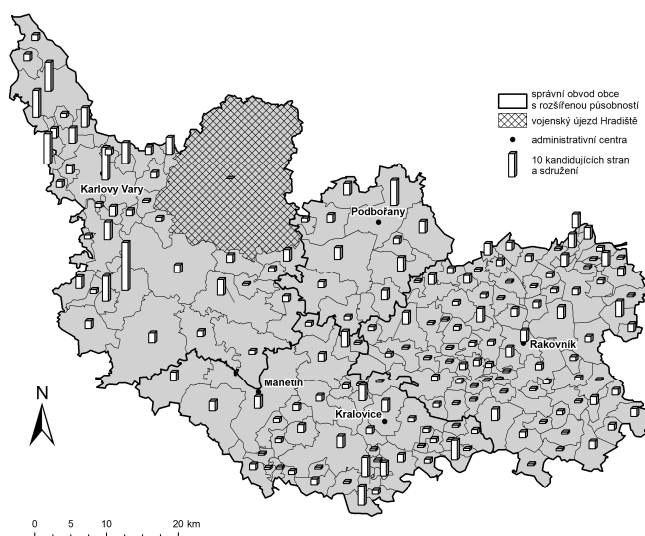


Obr. 5. Počet kandidátních listin v komunálních volbách v roce 2006 v obcích periferie středočesko-západočeského pomezí

Poznámky: Nejnížší počet: 1 (45 obcí), obec s nejvyšším počtem Stanovice (20), průměrný počet za zájmové území 3,5. Na území VÚ Hradiště a v obci Srbeč se volby nekonaly.

Zdroj: Volební server ČSÚ 2010, mapové podklady ArcČR 500, vlastní zpracování

V případě ukazatele *počet kandidátních listin* v komunálních volbách, resp. počet volebních kandidátek politických stran a spolků připadají na celé území v roce 2006 průměrně 3 strany ve volbách, v roce 2010 se průměr zvedl na 5 (obr. 5 a 6 a tab. 4). Počet kandidujících stran a spolků ve volbách 2006 se pohybuje v rozmezí od 1 do 3 stran u 70 % obcí zájmového území, zatímco v roce 2010 tento počet klesl na 62,8 % a narostlo procento obcí, kde kandidovalo 5 a více stran, a to z 18,2 % na 27,1 % (tab. 5). To znamená, že vzrostl zájem občanů, resp. sdružení, podílet se na rozvoji obcí. Obecně platí, že čím populačně větší je obec, tím více vzniká různých názorových skupin a díky tomu i kandidátních listin a „vyostřuje“ se boj o moc v obci. Jedná se většinou o obce rozsáhlejší rozlohou s rozdrobenou sídelní strukturou. Stejná situace je pochopitelně v jádrových oblastech (centrech).



Obr. 6. Počet kandidátních listin v komunálních volbách v roce 2010 v obcích periferie středočesko-západočeského pomezí

Poznámky: Nejnižší počet: 1 (46 obcí), obec s nejvyšším počtem Hracholusky (25), průměrný počet za zájmové území 3,8. Na území VÚ Hradiště se volby nekonaly. Zdroj: Volební server ČSÚ 2010; mapové podklady ArcČR 500; vlastní zpracování

Tab. 4. Porovnání průměrného počtu kandidátních listin podle SO ORP v letech 2006 a 2010

ORP	Průměrný počet stran v KV v roce 2006	Průměrný počet stran v KV v roce 2010
Karlovy Vary	5	6
Kralovice	3	3
Podbořany	5	6
Rakovník	2	3
Průměr celkem	3	5

Zdroj: Volební server ČSÚ (2010), vlastní zpracování

Tab. 5. Počet kandidátních listin v komunálních volbách v roce 2006 podle velikostních kategorií obcí v periférii středočesko-západočeského pomezí

Počet kandidátních listin	Zastoupení obcí v roce 2006		Zastoupení obcí v roce 2010	
	abs.	%	abs.	%
1	45	25,5	46	26,0
2	55	31,3	38	21,5
3	24	13,6	27	15,3
4	20	11,4	18	10,2
5 a více	32	18,2	48	27,1

Zdroj: Volební server ČSÚ (2010), vlastní zpracování

Z obr. 5 a 6 a tab. 4 je zřejmý opačný trend, než byl zaznamenán u předchozího ukazatele volební účasti. Nejvíce stran, resp. spolků, kandidovalo ve volbách v obou letech na Karlovarsku a Podbořansku (průměrně 5 v roce 2006 a 6 v roce 2010), tedy v oblastech dosídlených a ve větších centrech. Naopak průměrně nejmenší počet kandidujících stran připadá na obce Rakovnícka, kde je většina obcí menší velikosti a sestává z jednoho sídla. V tomto případě je rozhodující populační velikost obce, jelikož najít kandidáty na řízení obce může být problém a méně obyvatel těžko sestaví více než jednu či dvě kandidátky do voleb.

Lze konstatovat, že u ukazatelů volební účast a počet kandidujících stran a spolků byly zaznamenány opačné trendy. Zatímco volební účast je vyšší v menších a málo sídelně rozdrobených obcích, počty kandidátních listin jsou zde nižší. Opačně je tomu v populačně a rozlohou (sídelní rozdrobeností) větších obcích a také v jádrech. Z hlediska lokální angažovanosti nedošlo mezi sledovanými roky v zájmovém území k výraznějším změnám. Na základě zvýšení průměrného počtu kandidujících sdružení lze pozorovat mírně rostoucí angažovanost obyvatel ve věcech veřejných. Celkové vysoké hodnoty zkoumaných ukazatelů jsou v souladu s výsledky hodnocení obdobných strukturálních ukazatelů ve výzkumu Jančáka et al. (2008), kdy v případě územní diferenciace volební účasti byly nejvyšší hodnoty dosaženy v oblastech vnitřních periferií a více aktivnější ve věcech veřejných se jeví obyvatelstvo bývalých Sudet (Jančák et al. 2008). Ochota a zájem obyvatel podílet a angažovat se ve věcech veřejných je v celém zájmovém území vysoká, dichotomie dosídlené oblasti vs. oblasti s kontinuálním osídlením není příliš výrazná, ale v oblastech dosídlených (Karlovarsko a Podbořansko) celkově kandidovalo více sdružení než v oblastech s kontinuálním osídlením (obr. 5 a 6).

Zaměříme-li se na modelové území Manětínska (tab. 6), dosáhla zde volební účast v obou letech nadprůměrné hodnoty oproti zájmovému území (69,0 % v roce 2006 a 73 % v roce 2010). V celém správním obvodu POÚ Manětín vykazují některé obce lehce nadprůměrné hodnoty v počtu kandidujících stran (Manětín, Nečtiny v obou letech a v roce 2010 taktéž Bezvěrov). Důvodem je zřejmě to, že se jedná o větší a sídelně rozdrobené obce. Ve smyslu významu obou ukazatelů projevují obyvatelé Manětínska vysoký zájem o věci veřejné a ochotu podílet se na rozvoji své obce. Na základě hodnocení strukturálních uka-

zatelů a v porovnání se zbytkem zájmového území je úroveň sociálního kapitálu na Manětínsku vyšší, což rovněž potvrzuje výsledek Jančáka et al. (2008), kdy oblast Manětínska vykazovala jedny z nejvyšších hodnot v Česku a byla hodnocena jako oblast s nejvyšším potenciálem pro rozvoj sociálního kapitálu.

Tab. 6. Hodnoty ukazatelů sociálního kapitálu v obcích modelového území Manětínska

Obec	Ukazatel	Sociální kapitál			
		volební účast (%)		počet stran v KV	
		2006	2010	2006	2010
Bezvěrov		53,0	62,4	3	5
Dražen		72,8	75,4	2	2
Hvozd		77,9	79,2	3	2
Manětín		65,3	67,2	5	6
Nečtiny		56,4	66,9	4	5
Štichovice		88,3	85,7	3	3
POÚ Manětín		69,0	73,0	3	4

Zdroj: Volební server ČSÚ (2010), vlastní zpracování

Jak již bylo zmíněno, byly k hodnocení sociálního kapitálu na Manětínsku využity informace získané z dotazníkových šetření s obyvateli Manětínska (tab. 1). Odpovědi byly hodnoceny ve třech blocích, resp. pilířích, dle práce Jančáka et al. (2010).

Prvním pilířem byla angažovanost obyvatel ve spolcích. Otázky se týkaly rovněž aktivity obyvatel Manětínska, aktivní pomoci a participace při veřejných akcích. Členství ve spolku uvedla více než polovina respondentů (cca 54 %), což je procento poměrně vysoké. Většina je členem spolku na místní úrovni, kdy se činnost tohoto spolku odehrává na obecní úrovni a jeho smyslem je rozvoj místního života (např. hasiči, myslivci, fotbalisté apod.). Většina dotázaných je členem jednoho až dvou spolků či sdružení a z hlediska věku respondentů je většina členů (cca 76 %) mladšího a středního věku (kategorie 15-30 a 31-45 let), což je také z hlediska úrovně sociálního kapitálu velmi pozitivní. Právě činnost těchto místních spolků pozitivně ovlivňuje sociální klima obcí, přináší oživení místního života (pořádání kulturních, společenských akcí apod.), avšak nemá vliv na rozvoj obce jako takový – ve smyslu rozvoje ekonomiky. Pouze necelých 9 % respondentů uvedlo, že je členem spolku či sdružení na regionální úrovni. Činnost těchto spolků postihuje širší oblast (celý region) a jeho smyslem je rozvoj regionálního života oblasti (folklórní soubory, regionální občanská sdružení, hospodářské komory apod.) a má tak již podstatně větší vliv na ekonomický rozvoj daného regionu. Další otázky reflektovaly dobrovolnou angažovanost obyvatel při akcích veřejného zájmu. Bylo zjištěno, že se cca 77 % respondentů dobrovolně podílelo na akci, jejímž cílem bylo přispět k obohacení života v dané obci. V největší míře se jednalo o akce, jejichž cílem bylo zejména podpořit společenský, kulturní a sportovní život v obci a zlepšit vzhled obce,

přičemž v mnoha případech byly uvedeny tyto akce současně. Jedná se tedy obecně o akce pořádané místními spolky či sdruženími. V následné otázce respondenti uváděli, kolikrát do roka se podobných akcí účastní, a výsledky byly velmi rozmanité. Jednou a dvakrát do roka se podílí vždy 20 % občanů, překvapením bylo, že cca 39 % dotázaných uvedlo číslo tři a vyšší. To dokazuje, že se veřejných akcí účastní široké spektrum obyvatel a ne pokaždé ti samí, což je ze sociálního hlediska velice pozitivní. Přibližně 57 % dotázaných vyjádřilo ochotu zorganizovat podobnou akci ve veřejném zájmu, naskytne-li se příležitost. Opět se jednalo většinou o občany do 45 let (cca 79 % z kladně odpovídajících). Ochotu pomoci ve veřejném zájmu (př. úklid obce), budou-li osloveni, vyjadřovali respondenti v další otázce. Naprostá většina (cca 90 %) obyvatel se vyjádřila pozitivně ve smyslu „ano – půjdu určitě“, či „spíše půjdu“, což svědčí o velkém zájmu pomoci své obci. Co se týče ochoty finančně se podílet na rozvoji obce, odpověděla kladně pouze polovina dotázaných. Z kladně odpovídajících finančně takovéto akce podpořilo nejvíce občanů jednou a dvakrát do roka (cca 70 %). Respondenti dále odpovídali na otázku, zda ve svém volném čase někdy pomáhali získat finance na rozvoj obce. V tomto případě lze očekávat nezkušenost občanů s vyplňováním žádostí o dotace či kontaktováním institucí, což se v odpovědích také potvrdilo. Pouze necelých 16 % dotázaných již s tímto typem pomoci zkušenosti má, většinou šlo o lidi se středoškolským a vysokoškolským vzděláním (cca 78 % z kladně odpovídajících), přičemž věk v tomto případě nerozhodoval.

Druhým pilířem byla důvěra a vztahy k lokálním aktérům a institucím. Byla zjišťována míra důvěry k osmi vybraným subjektům (sousedé, místní spolky, starosta obce, zastupitelstvo obce, místní podnikatelé, místní škola, místní chalupáři a místní církev) – Jančák et al. (2010). Dle výsledků dotazníkového šetření lidé nejvíce důvěřují svým sousedům (odpovědi důvěřuji, spíše důvěřuji – cca 79 %). Dobré sousedské vztahy tvoří potenciál pro rozvoj díky příznivému sociálnímu klimatu. Na druhém místě v důvěře se umístily místní spolky, u kterých odpovědi jedna či dvě zvolilo celkem asi 75 % dotázaných. V pořadí dle důvěry je dále místní škola (cca 72 % kladných odpovědí) a místní podnikatelé (cca 63 %). Dále v pořadí jsou dva hlavní orgány obce – starosta a zastupitelstvo. Více občané důvěřují starostovi (56 %), jelikož je jako hlavní zástupce obce více vidět, než poměrně „anonymní“ zastupitelstvo obce (cca 49 % obyvatel mu důvěřuje či spíše důvěřuje). Důvěra ke starostovi a zastupitelstvu se může odvíjet od jejich aktivity a schopnosti řešit problémy občanů (Váně 2009). Přibližně polovina dotázaných důvěřuje místním chalupářům, toto procento poukazuje na rozporuplnost názorů místních občanů. Jedni je vnímají jako „cizince“, jiní oceňují jejich snahu „zachránit“ některé objekty před chátráním a vylepšit tak estetický vzhled obcí. Jedna z otázek vybízela respondenty k hodnocení míry prospěšnosti některých osob a institucí pro „jejich“ obec. Jako nejvíce prospěšné byly vyhodnoceny místní spolky (cca 88 % odpovědí prospívá/pomáhá a spíše prospívá/spíše pomáhá), což opět potvrzuje jejich úspěšnou a aktivní činnost přispívající tudíž k vyšší úrovni sociálního kapitálu na Manětínsku. Rovněž vysokou hodnotu u prospěšnosti pro danou obec zaznamenal obecní/městský úřad (cca 76 %), ačkoliv samotný starosta obcí si nevedl tak dobře při vyjádření důvěry občanů. Prospěšnost celého úřadu jako hlavního aktéra rozvoje obce je velmi pozitivní a lze tedy říci, že se jedná o „lidi na svém místě“, kteří pomáhají občanům řešit jejich problémy.

Třetím pilířem při hodnocení sociálního kapitálu byla *spokojenost* se životem v obci. Při hodnocení spokojenosti respondentů v místě bydliště celých 73 % obyvatel Manětínska uvedlo, že jsou v místě, kde žijí, spokojeni. U odpovědí na tuto otázku jsme očekávali ovlivnění vzděláním a věkem respondentů. Obecně lze předpokládat, že vzdělanější obyvatelstvo dokáže v tomto ohledu reálněji uvažovat. Rozdíly ve spokojenosti v rámci vzdělanostních skupin obyvatelstva jsme však v případě Manětínska nezaznamenali – u všech kategorií se přes 80 % vyjádřilo kladně, tzn. velmi spokojen/a či spokojen/a. Také by se daly očekávat rozdíly ve spokojenosti podle věku, ale ani v tomto případě nebyly patrné. V každé věkové skupině obyvatelé uvedli více než 80 % spokojenost v místě bydliště.

ZÁVĚR

V současných výzkumech sociálního kapitálu lze spatřovat rozdíly v odlišných účelech výzkumu a ve zvolené měřítkové úrovni, resp. charakteru zkoumaného území, a na to navazujících ukazatelích hodnocení.

V našem výzkumu jsme analyzovali sociální kapitál v zájmovém území střeďočesko-západočeského pomezí a poté v modelovém území Manětínska. Cílem provedeného výzkumu bylo posoudit roli kvality a úrovně sociálního kapitálu v procesu polarizace prostoru, resp. vlivu na perifernost území a analyzovat sociální kapitál konkrétně na příkladu modelového území Manětínska a bezprostředně tedy navázat na výzkumnou práci Jančáka et al. (2010), resp. Jančáka et al. (2008) a dosažené výsledky komparovat. Pro tyto účely byl proveden výzkum strukturálních ukazatelů (volební účast v komunálních volbách v r. 2006 a 2010 a počet kandidátních listin v komunálních volbách v r. 2006 a 2010) širšího zájmového území a provedeno totožné dotazníkové šetření, které použili pro svůj výzkum Jančák et al. (2010) s obyvateli Manětínska. Mezi dvěma volebními roky nedošlo v zájmovém území střeďočesko-západočeského k výrazným proměnám strukturálních ukazatelů. Byly potvrzeny závěry Jančáka et al. (2008), kdy v případě územní diferenciací volební účasti byly vysoké hodnoty dosaženy v celé oblasti vnitřní periferie a více aktivnější ve věcech veřejných se jevilo obyvatelstvo bývalých Sudet. Na základě výsledků dotazníkového šetření byly potvrzeny výsledky hodnocení strukturálních ukazatelů, podle kterého je Manětínsko územím s vyšší úrovní sociálního kapitálu oproti ostatním oblastem v makroperiferii střeďočesko-západočeského pomezí. Toto je v souladu s výsledky Jančáka et al. (2008), kdy oblast Manětínska vykazovala jedny z nejvyšších hodnot v Česku a byla hodnocena jako oblast s nejvyšším potenciálem pro rozvoj sociálního kapitálu (Jančák et al. 2008).

Úroveň sociálního kapitálu v modelovém území Manětínska lze tedy charakterizovat velmi pozitivně. Podmínky pro zvyšování kvality sociálního kapitálu a možnosti jeho rozvoje jsou na Manětínsku příznivé. Aktivita obyvatel a ochota participace na věcech veřejných je na Manětínsku vysoká zejména co se týče participace na akcích pořádaných místními spolky. Například v porovnání s vnitřní periferií Březnicka (Příbramsko), kde bylo stejné dotazníkové šetření prováděno a následně hodnoceno v práci Váněho (2009), jen 30 % dotázaných uvedlo členství ve spolku či sdružení na místní úrovni, zatímco na Manětínsku je členem cca 54 % obyvatel. Pozitivem je, že velké množství aktivních občanů je ve věku do 45 let, což je jistě potenciálem do budoucna.

Dalším předpokladem bylo, že závěry výzkumu Jančáka et al. (2010) a výsledné členění periferních modelových oblastí do čtyř skupin dle úrovně sociálního kapitálu je příliš schematizující a že Manětínsko nebude moci být jasné zařazeno do žádné ze zmíněných skupin. Tento předpoklad se skutečně potvrdil. Ve zmíněném příspěvku Jančáka et al. je do jedné ze skupin zařazeno sousední Žluticko jako oblast dosídlená s nejnižší kvalitou sociálního kapitálu. Tento závěr však pro Manětínsko neplatí, a to ne pouze z důvodu, že se jedná o periferní území na pomezí kontinuálního osídlení a dosídlené oblasti po 2. světové válce, poněvadž musíme brát v potaz projevy tzv. multipodmíněnosti sociálního kapitálu objektivními i specifickými faktory, které se mohou lišit od území k území. Při hodnocení sociálního kapitálu v periferních oblastech a při vytváření případných typologií je tedy třeba postupovat velmi obezřetně, jelikož realita je velmi složitá a je velmi náročné jakkoli zobecňovat a přiřazovat území k jednotlivým typům. V našem případě tedy nelze zcela potvrdit předpoklad autorů Jančáka et al. (2010), že oblasti v dosídlených periferiích, oblastech nejvzdálenějších od krajských center a periferie s nižší hustotou zalidnění vykazují nižší míru sociálního kapitálu.

Obecným závěrem našeho příspěvku může být konstatování, že zatímco vnější podmíněnosti periferních oblastí mohou být podobné (např. poloha, exponovanost, socio-ekonomická vyspělost apod.), z hlediska vnitřních podmínek rozvoje, resp. potenciálu endogenního rozvoje a aktivizaci místních aktérů, se periferie mohou výrazně lišit. To mimo jiné dokládá oprávněnost důrazu současných přístupů regionálního rozvoje na studium tzv. „měkkých faktorů“, tedy na význam konceptů a pojmů, které již byly zmíněny v úvodu příspěvku, a to např. regionální zakořenění, institucionální hustota, atmosféra v regionu, networking, lidský a sociální kapitál apod.

Ráda bych poděkovala Doc. RNDr. Pavlu Chromému, Ph.D., za cenné rady a inspiraci při psaní tohoto příspěvku.

LITERATURA

- BERNARD, J. (2011). Endogenní rozvojové potenciály malých venkovských obcí – obtížné hledání a měření jejich vlivu. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47, 745-775.
- BEUGELSDIJK, S., Van SCHAIK, T. (2005). Differences in social capital between 54 Western European regions. *Regional Studies*, 39, 1053-1063.
- BLAŽEK, J. (2012). Regionální inovační systémy a globální produkční síť: dvojí optika na zdroje konkurenceschopnosti v současném světě? *Geografie – Sborník ČGS*, 117, 209-233.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2011). *Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, implikace*. Praha (Karolinum).
- BLAŽEK, J., KUNCOVÁ, I. (2011). Klastry: módní pojem, nebo skutečný zdroj konkurenceschopnosti? *Ekonomický časopis*, 59, 225-242.
- BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. (2012). Aktuální tendence lokální diferenciace vybraných socioekonomických jevů v Česku: směřuje vývoj k větší mozaikovitosti prostorového uspořádání? *Geografie – Sborník ČGS*, 117, 3, 266-288.
- BLUME, L., SACK, D. (2008). Patterns of social capital in West German regions. *European Urban and Regional Studies*, 15, 229-248.
- BOURDIEU, P. (1986). The forms of capital. In Richardson, J. G., ed. *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York (Greenwood Press), pp. 46-58.

- BURT, R. S. (2000). The network structure of social capital. *Research in Organizational Behavior*, 22, 345-423.
- COLEMAN, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, Supplement, 80-95.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2010). *Městská a obecní statistika*. [Online]. Dostupné na: <http://vdb.czso.cz/xml/mos.html> [cit: 24-4-2013].
- DŽUPINOVÁ, E., HALÁS, M., HORNÁK, M., HURBÁNEK, P., KÁČEROVÁ, M., MICHNIAK, D., ONDOŠ, S., ROCHOVSKÁ, A. (2008). *Periférnosť a priestorová polarizácia na území Slovenska*. Bratislava (Geo-grafika).
- ECHEBARRIA, C., BARRUTIA, J. M. (2010). Social capital, research and development, and innovation: an empirical analysis of Spanish and Italian regions. *European Urban and Regional Studies*, 17, 371-385.
- FIALA, J. (2009). *Lidský a sociální kapitál ve vnitřních periferiích Česka: příklad Rakovnicka*. Diplomová práce, UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha.
- FUKUYAMA, F. (1995). Social capital and the global economy. *Foreign Affairs*, 74(5), 89-104.
- HAMPL, M. (2003). Diferenciace a zvraty regionálního vývoje Karlovarska: unikátní případ nebo obecný vzor? *Geografie*, 108, 173-190.
- HAVLÍČEK, T. (2007). Border, borderland and peripheral Regions. Theoretical Considerations in frames of process of transformation. In Jones, G., Leimgruber, W., Nel, E., eds. *Issues in geographical marginality: papers presented during the meetings of the commission on evolving issues of geographical marginality in the early 21st century world, 2001-2004, border issues*. Grahamstown (Rhodes University), pp. 2-10.
- JANČ, K. (2006). Human and social capital in Poland – spatial diversity and relations. *Europa XXI*, 14, 39-55.
- JANČÁK, V., HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., MARADA, M. (2008). Regional differentiation of selected conditions for the development of human and social capital in Czechia. *Geografie*, 113, 269-284.
- JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M., HAVLÍČEK, T., VONDRÁČKOVÁ, P. (2010). Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýzy vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. *Geografie*, 115, 207-222.
- KUBINOVÁ, K. (2007). *Vliv administrativních hranic na polarizaci prostoru: příklad vnitřní periferie středočesko-západočeského pomezí*. Diplomová práce, UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha.
- MAJEROVÁ, V., KOSTELECKÝ, T., SÝKORA, L. (2011). *Sociální kapitál a rozvoj regionu: Příklad Kraje Vysočina*. Praha (Grada).
- MITCHELL, J. C. (1974). Social networks. *Annual Review of Anthropology*, 3, 279-299.
- MUSIL, J. (1988). Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlení. *Územní plánování a urbanismus*, 15, 67-72.
- MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008). Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 44, 321-348.
- PILEČEK, J. (2010). Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, 64-77.
- PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2010). Je možné měřit sociální kapitál? Analýza územní diferenciace okresů Česka. *Geografie*, 115, 78-95.
- PORTES, A. (1998). Social capital: its origins and application in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.
- PUTNAM, R. D. (1993). *Making democracy work: civic transitions in modern Italy*. Princeton (Princeton University Press).
- PUTNAM, R. D. (2000). *Bowling alone: the challenge and revival of American community*. New York (Simon and Schuster).

- PTÁČEK, P. (2001). Sociální kapitál a regionální rozvoj – teoretická východiska. In Létal, A., ed. *Výroční konference České geografické společnosti „Česká geografie v období rozvoje informačních technologií“*. Sborník příspěvků. Olomouc (Přírodovědecká fakulta University Palackého), pp. 296-301.
- SCHNEIDER, G., PLÜMPER, T., BAUMANN, S. (2000). Bringing Putnam to the European regions: on the relevance of social capital for economic growth. *European Urban and Regional Studies*, 7, 307-317.
- VÁŇKOVÁ, E. (2010). *Analýza lidského a sociálního kapitálu v periferii Manětínska*. Diplomová práce, UK v Praze, Praha.
- VÁNE, P. (2009). *Potenciál rozvoje vnitřních periferií Česka: příklad Příbramska*. Diplomová práce, UK v Praze, Praha.
- VOLEBNÍ SERVER ČSÚ (2010). [Online]. Dostupné na: <http://volby.cz/> [cit: 25-12-2012].
- ZARYCKI, T. (2010). Orientalism and images of Eastern Poland. In Stefanski, M., ed. *Endogenous factors in development of the Eastern Poland*. Lublin (Wydawnictwo Naukowe WSEiI), pp. 73-88.

Jiné zdroje:

MAPOVÉ PODKLADY ArcČR 500

Eva Vaňková

DIFFERENTIATED QUALITY OF SELECTED PHENOMENA OF SOCIAL CAPITAL IN TERRITORY: THE INNER PERIPHERY IN CENTRAL WEST BOHEMIA AS AN EXAMPLE

This paper presents current socio-geographical research into issues relating to regional development in peripheral areas. This research increasingly focuses on human resources as a factor that significantly influences the development of these areas. In particular this means the potential for endogenous development, mobilization of local actors and pro-active approach of actors, both from public and private sectors (e.g. Blažek and Uhlíř 2011, Blažek 2012, Blažek and Netrdová 2012). Current institutional approaches to regional development highlight terms and concepts like regional embeddedness, institutional thickness, the atmosphere in the region, networking, human and social capital, etc. For the purposes of this paper social capital was defined as a factor that reflects the relationships, interaction and trust between individuals, social networking within the territorial units and their willingness to participate in public social events in the region. This paper deals with the issue of social capital in the context of spatial polarization in the inner peripheries of Czechia. In spite of the prevailing empirical focus of the paper there is also a brief part outlining social capital.

The aim of the research was to assess the role of the quality and level of social capital in the process of spatial polarization or the influence on the peripherality and to analyse social capital using the example of the region of Manětín (Central West Bohemia) and also to assess the quality and potential of social capital for the development of this part of a larger inner periphery. Work is based on several assumptions and an additional effort was made to answer the research questions. In research by Jančák et al. (2010) the authors confirmed the assumption that the areas of resettled peripheries, areas furthest from the regional centres and peripheries with lower population density show a lower level of social capital, with the neighbouring Žlutice region in the last place among the surveyed areas. Our assumption is that the research findings of Jančák et al. (2010) and the resulting breakdown model of peripheral areas into four groups according to the level of social capital is too “hard” or schematic, and that the region of Manětín cannot be clearly assigned to any of the aforementioned groups.

The research involved comparison and insertion into the broader context implemented on two scale-levels - in the broad area of inner periphery located in Central and West Bohemia and the region of Manětín, which is consistently interpreted as the inner periphery. The broad territory was first evaluated using structural indicators and then a survey was carried out in the region of Manětín. Structural indicators to measure social capital in the broader area of interest was the turnout in municipal elections (2006 and 2010) (in accordance with Pileček and Jančák 2010) and the number of candidates in local elections (2006 and 2010) or the number of associations. These indicators are used to determine the interest and willingness of residents to participate in public affairs (Jančák et al. 2008 and Pileček 2010). The second scale level of our research was the territory of the region of Manětín. A questionnaire survey was conducted in region of Manětín with local residents as the respondents. For comparison with the results of Jančák et al. (2010) the same questionnaire was used as in a grant project of the Grant Agency of Czech Republic (GA ČR) "The role of human and social capital in integration of peripheral regions into regional structures in the Czech Republic in the context of the new Europe" accomplished by the Department of Social Geography and Regional Development, Faculty of Science, Charles University in Prague. The answers regarding social capital were divided according to Jančák et al. (2010) into three groups: involvement, trust, and satisfaction.

The research did not completely validate the assumption of the authors Jančák et al. (2010) that the areas in resettled peripheries, areas furthest from the regional centres and peripheries with lower population density show a lower level of social capital. The assumption that the research findings of Jančák et al. (2010) and the resulting breakdown model of peripheral areas into four groups according to the level of social capital is too schematic and that region of Manětín cannot be clearly classified into any of these groups is actually confirmed. When evaluating social capital in peripheral areas and the creation of any typology it is, therefore, necessary to proceed with great caution and the multi conditionality of social capital which is represented by objective and specific factors that may vary from territory to territory must be taken into account. The main conclusion of the research is that the internal of conditions development or the potential for endogenous development and activation of local actors in the peripheries with similar external conditions may vary significantly.